



Office of the Principal and Vice Chancellor

**PUO YA KAMOGELO YA MOPOROFESARA MANDLA MAKHANYA
MOTLATSAMOTŠHANSELARA LE MOGOKGO WA UNISA**

**Tlhatlhelelo ya bo19 ya Ngwaga le Ngwaga ya Segopotso sa ga Steve Biko
14 Lwetse 2018, Holo e Kgolo ya ZK Mathews, Unisa**

- Motlotlegi Moporesidente Cyril Ramaphosa, Moporesidente wa Rephaboliki ya Aforikaborwa
- Moh. Zanele Mbeki, Mmamoporesidente wa maloba wa Rephaboliki ya Aforikaborwa
- Tona Naledi Pandor, Tona ya Thuto e Kgolwane le Katiso
- Kgosi Patekile Holomisa, Motlatsatona ya Badiri
- Rre Andries Nel, Motlatsatona ya Pusotshwaraganelo le Merero ya Setso
- Mme Tembi Majola, Motlatsatona ya Maatla
- Rre Mondli Gungubele, Motlatsatona ya Matlotlo

- Rre Trevor Manuel, Modulasetilo wa Old Mutual Limited le Tona ya Maloba ya Matlotlo, le Mme Maria Ramos
- Rre Sakhi Simelane, Modulasetilo wa Lekgotla la Unisa , le Moh. Simelane, le ditokololo tsotlhe tsa Lekgotla la Yunibesiti tse di gona
- Moh. Mandu Makhanya
- Moh. Nontsikelelo Biko
- Rre Nkosinathi Biko, Mosimolodi le Moterasetekhuduthamaga wa Setheo sa Steve Biko, le Moh. Sello Biko, mmogo le ditokololo tse dingwe tsa lelapa la ga Biko tse di gona
- Motlotlegi Moambasadara Bene M’Poko, Moambasadara wa Democratic Republic of the Congo le Moemedimogolo wa Badipolomate ba ba mo Aforikaborwa
- Batlotlegi, Baambasadara le Baemedi ba ba gona
- **Batlotlegi ba bogosi:**
 - **Nkosi Zanelizwe Dalindyebo**
 - **Nkosi Xhanti Sigcawu**
 - **Nkosi Ahlangene Sigcawu**
 - **Nkosi Mziwoxolo Tyhali**
 - **Morwadiakgosi Mandlakazi Sigcawu**
 - **Nkosana Patrick Ntsohi**
- Rre Ishmael Mkhabela, Modulasetilo wa Setheo sa Steve Biko, le

- Moh. Mkhabela, le ditokololo tse dingwe tsa Setheo ba ba gona
- Ngaka Brigalia Bam, Modulasetilo wa Setheo sa Thabo Mbeki, le ditokololo tse dingwe tsa Setheo tse di gona
 - Ditokololo tse di gona fano tsa Khuduthamaga ya Yunibesiti le botsamaisi jo bo atolositsweng
 - **Ba ba neng ba le mo Kantorong ya Yunibesiti mo malobeng:**
 - Moatlhodi Bernard Ngoepe, Motšhanselara wa maloba wa Unisa le Moatlhodimogolo wa maloba wa Dikgotlatshekelo tsa Gauteng Bokone le Borwa, le Moh. Daphne Ngoepe, le ditokololo tse dingwe tsa bosiamisi tse di gona
 - Mop. Barney Pityana, Mogokgo wa maloba wa Unisa le Motlatsamotšhanselara, le Moh. Dimza Pityana
 - Mop. Neo Mathabe, Motlatsamotšhanselara wa maloba wa Unisa le Moporoforesara
 - Baemedi ba ba ba fano ba puso ya bosetšhaba, porofense, le ya selegae le Ditheo tsa Kgaolo ya bo9 tse di gona
 - Baemedi go tswa ka ditheong tse di farologaneng tsa thuto, mekgatlho le ditheo
 - Ditokololo tsa dikereke tse di fano
 - Baemedi ba ba fano go tswa kwa mekgatlhong e e farologaneng ya sepolotiki

- Ditokololo tsa Kgwebo tse di fano
- Ditokololo tsa Yunibesiti tse di fano
- Baemedi ba ba fano go tswa ka mekgatlhong e e farologaneng ya baithuti
- Baeteledipele ba Lekgotla la Kemedi ya Baithuti ya bosetšhaba le Dikemedi tsa Makgotla a Kemedi ya Baithuti go tswa kwa diyunibesiting tse dingwe
- Baeteledipele ba bodiri jo bo rulaganeng go tswa Unisa le mo nageng ya rona
- Baemedi ba ba fano go tswa ka ditheong tse di farologaneng tsa bobegakgang
- Batho botlhe ba ba fano
- Bomma le borra

Mo boemong jwa Yunibesiti ya Aforikaborwa le balekane ba rona, Setheo sa Steve Biko, ke itumelela go le amogela mo Tlhatlhelelong eno ya hisetori ya Ngwaga le Ngwaga ya bo19 ya Segopotso sa ga Steve Biko mo phirimaneng eno. Re le amogela lotlhe ka mowa wa botho wa seAforika. Ngwaga le ngwaga fa re amogela ditlhatlhelelo tseno tsa botlhokwa tsa segopotso, naga le lefatshe di a lemoga mme di nna le seabe ka tsela nngwe go gopola letlhale leno le le boitshegang le mogaka wa kgaratlho ya kgololesego, Steve Biko. Seno se re bolelela gore e ne e le motho wa

lelapa la gagwe, setšhaba sa gaabo, mokgatlho wa gaabo – rotlhe – le gore botshelo jwa gagwe ke sesupo, fa e le gore re a se tlhoka, sa boswa jwa gagwe, jo bo ntseng bo le maleba mme bo nnela leruri.

Steve Biko e ne e le mongwe wa batho ba botlhokwa ba ba neng ba kgaratlha kgatlanong le puso ya tlaolele. Bogolo jwa gagwe bo bontshiwa ke ntlha ya gore, mo dingwagasomeng tse di fetang nne morago ga polao ya gagwe, lentswe la gagwe le sa ntse le utlwala go tswa go tshika e nngwe go ya go e nngwe, le susumetsa dipuisano le dikganetsano mo nageng ya rona, mo kontinenteng ya rona, le mo lefatsheng.

Ka jalo, le tlaa tlhaloganya fa ke re ke motlotlo go leboga lelapa la ga Biko le Setheo Steve Biko ka ntlha ya selekane se se dirileng gore tlhatlhelelo eno ya segopotso e tswelele go maatlafala. Unisa e itumelela go diragatsa seabe sa rona mo kgolong ya yona le tsweletso ya mogopolo le meetlo ya ga Biko ya Itemogo ya Bantsho (Black Consciousness) mo setšhabeng sa rona sotlhe ka manao a mo baaging. Go lelapa la ga Biko le Setheo sa Biko, re boeletsa gore re leboga le go tlotla molemo wa lona le maitlamo a lona mo seleaneng seno.

Ka go rialo, bomma le borra, nka bo ke le boatla tota, fa e ka re re kokoane mo phirimaneng eno go gakologelwa Steve Biko mo dingwageng

di le somamane le bongwe fa e sale a bolawa setlhogo ke puso ya tlhaolele, ka tlhoka go le gakolola ka bagaka ba kgololesego ba ba re tlogetseng fa gautshwane ba tshwana le Mama Zondeka Sobukwe, Mama Winnie Madikizela-Mandela, Bra Hugh Masekela, Tona Zola Skweyiya, Mop. Willie Kgositsile, Moambasadara George Nene, raditshwantsho yo o gaisang Ntate Sam Nzima le bagaka botlhe ba rona ba kgaratlho ba ba tlogetseng lefatshe leno mo ngwageng o o fetileng. Ba bantsi e le ruri, mme go utlwiswa botlhoko. Mme gape ke dingwaga di le somamane fa e sa le ka loso la ga Ntate Robert Mangaliso Sobukwe le dingwaga di le lesome morago ga la ga Mama Mirriam Makeba. Lengwe le lengwe la maina ano le bagaka bano ba bagolo le tshwanetse go re pateletsa go gakologelwa gore kgololesego ga e a tla bonolo. Baeteledipele ba le bantsi ba tlhokofaditswe; bontsi jwa bona ba duetse tlhotlhwa e kgolo, ka go rialo malapa a bona a tlhokisiwa borre, bomme, bomalome, bommane, barwa le barwadi.

Jaaka re kokoane fa, re gakololwa gape ka ngwagakgolo o o tshwayang matshelo a a gaisang a ga Mama Albertina Sisulu le Moporesidente Nelson Rolihlahla Mandela ba ba ka bong ba ketekile matsalo a bona a dingwaga di le 100 monongwaga. Mme go matshwanedi, ka ntlha ya fa go welana le keteko ya Unisa ya go fuduga ga yona go tswa kwa Motsekapa go ya Pretoria ka 1918. Maina otlhe a magolo le matshelo a

ke sa tswang go a kaya – le a mangwe a mantsi – ke matshwao a a tlotlwang a diphitlhelelo tsa leeto la rona le legolo le patlo ya rona e e sa khutleng ya bosiamisi jwa loago.

Go nna fano phirimaneng eno, re lemoga dikgwetlho tse dikgolo tsa ikonomiloago tse re lebaneng natso gompiano le go sa iketlang ga lefatshe go re iphitlhelang re le mo go gona. Jaaka naga, re mo makopanelong a ditsela, re lemoga gore ditshwetso tse re di tsayang, e ka nna ka bongwe gongwe mmogo, di tlaa swetsa tsela ya naga ya rona mme di tlaa bontsha lefatshe gore a re ikemiseditse e bile re kgona go diragatsa ditsholofetso tsa kgololesego le temokerasi ya rona. Moono le mantswe a a tshwanang go tswa diyunibesiting tsa rona, metsetoropomegolong, metseng, metsetoropong, dipolaseng le mafelong a baipei ke a gore re ka se ke ra nyatsa bosiamisi jwa loago mme re tlotlomatsa poelano; tota bobedi bo a tsamaisana. Fa a ne a tlhagisa Tlhatlhelelo ya Nelson Mandela ka 2010, Ariel Dorfmann, o nepile boleng jwa patlo ya rona ya bosiamisi fa a ne a re, "Re ka se ke ra tlosa tshenyo ya maloba fela re tshwanetse gore bogolo re kgaratlhele go tlosa tshenyo ya mo isagong. Re tshwanetse go bontsha ka ditiro tsa rona tsa kamoso gore re ithutile mo letshogong le maleo a maloba."

Jaaka re tswelela ka tiro ya rona ya kago-setšhaba, re tshwanetse go gakologelwa bokao jwa leruri jwa mogopolo wa ga Steve Biko wa

Itemogo ya Bantsho, o o lemogang boleng jo bo gololang jo bo dirang botho e bile bo maatlafatsa jwa itemogo ya botho jaaka sediriswa se se maatla go rotloetsa setšhaba go lebisa kwa kago-setšhabeng – ka go susumetsa boemedi jwa rona jaaka bakwadi ba isago ya rona le baeteledipele ba leeto la rona go ya kwa isagong eo.

Motlotlegi, Moporesidente Ramaphosa, o eteletse pele rephaboliki ya rona, mme rotlhe re dira nao jaaka o re etelela pele mo tseleng. Re itlamile go lebagana le go fenya dikgwetlho tsa rona. Ka jalo, go maleba gore re utlwe go tswa go wena mo phirimaneng eno, bogolo segolo jaaka Itemogo ya Bantsho e ne e le karolo ya boswa jwa gago jwa sepolotiki mo dingwageng tsa tshimologo ya bolweladitshwanelo jwa gago jwa sepolotiki.

E re ka go rialo, baeng ba ba tlotlegang, bomma le borra, ke laletse botlhe ba ba fano le ba ba reeditseng tlhatlhelelo eno ka mekgwa ya rona e e marara ya tlhaeletsano go nna le nna fa ke amogela Motlotlegi, Moporesidente Ramaphosa, go re goga mo leetong la go itshekatsheka mo Tlhatlhelelong eno ya bo19 ya Ngwaga le Ngwaga ya Segopotso sa ga Steve Biko. A moletlo wa megopolo o simolole mme go nne le dipuisano tse dintsi fa re se na go tswa mo holong eno.

Ke a leboga.